

# Aikuisten ongelmat - Nuoren paikka

Jill Bäckström 12.11.2008

Miltä aikuisten ongelmat näyttävät  
nuoren näkökulmasta ja miten ne  
vaikuttavat heidän hyvinvointiin

# Bio-psykososiaalinen viitekehys

- - Geenit
- - Raskausaika
- - Varhainen kehitys
- - Ruumiilliset sairaudet
- - Temperamentti
- - Merkittävät elämäntapahtumat
- - Perhemuoto
- - Vanhemmat
- - Sisarukset
- - Sosiaaliluokka
- - Suku
- - Päivähoito
- - Koulu
- - Harrastukset
- - Asumisympäristö
- - Kulttuuriympäristö
- - Kaveripiiri

# Mitkä vanhempien ongelmat näkyvät erityisesti nuoren elämässä

- - Psykkiset sairaudet ja häiriöt
- - Päihdesairaudet
- - Ruumiilliset sairaudet
- - Toimeentulo-ongelmat
- - Kulttuuriin sopeutumisongelmat
- - Muut sosiaaliset ongelmat

# Suojaavat tekijät

- Nuorella helppo tai tilanteeseen sopiva temperamentti
- Nuori on itse terve
- Joku luotettava/suojaava aikuinen ollut mukana elämässä
- Hyvä älyllinen kapasiteetti
- Sosiaaliluokka ja vanhempien korkea koulutustaso

# Esimerkkejä lapsuuden taustan vaikutuksesta

<b>Lapsen tausta</b>	<b>psyk. sairast. riski</b>
Sosiaaliryhmä I	1
Sosiaaliryhmä IV	3
Ehjä perhe (EP)	1
Ei ehjä perhe (Ei EP)	3
S I+ Ei EP	1,5
S IV +EP	7
S I+ Ei EP+sairas (esim diabetes)	5
S IV+ Ei EP+sairas	15



# Turvattomuus

- Vanhempien erilaiset ongelmat aiheuttavat herkästi lapsessa ja nuoressa turvattomuutta (Missä kunnossa äiti on tänään...?)
- Turvattomuus luo tarvetta kehittää puolustuskeinoja ja hankkia muita ”turvapaikkoja” (Jos pysyn iloisena enkä ärsytä hän ei juo... /jätän menemättä kotiin tänään ja vietän illan Hansassa)
- Puolustuskeinot ja ”turvapaikat” voivat nuoren kypsyttömyydestä johtuen olla vajavaisia tai haitallisia (Jos aina vaan tunnustelen äidin vointia enkä koskaan ole hänen kanssaan erimieltä hän ei joudu sairaalaan....)
- Seuraa haittoja ja vahinkoja kun puolustuskeinot ja ”turvapaikat” pettävät (Ahdistuneisuus, masennus, tunteiden käsittely päihteillä.../pahoinpitely kaupungilla)
- Turvattomuus jopa pahenee ja nuoren psyykinen kehitys alkaa vinoutua ja persoonallisuus saada piirteitä jotka altistavat ongelmille, josta sitten saattaa seurata psyykkisiä häiriöitä, päihdehäiriöitä tai epäsosiaalisuutta ym

# Turvattoman vanhemman vaikutukset nuoren piirteisiin

- Pakonomainen mukautuja
- Pakonomainen hoivaaja
- Yhdistelmä näitä
  
- Hyökkääjä / huomiota hakeva
- Passiivinen ja avuton
  
- Yhdistelmä kaikkia näitä

# Päihdehäiriöisten vanhempien vaikutus lapsiin - ja nuoriin

- Vanhempien päihdehäiriö on heidän lapsensa suurin yksittäinen riski
- Riskit myös kasaantuvat ja vahvistavat toisiaan
- Lapsille ilmenee:
  - Mielenterveys ongelmia
  - Päihdeongelmia
  - Koulutusongelmia
  - Oppimisvaikeuksia
  - Sosiaalisia vaikeuksia jne
  - Ruumiillisia ja neurologisia kehitysongelmia liittyen raskaudenajan päihdekäyttöön
  - Ym

# Ajatuksia kliinisen lääkärin vastaanotolta

- Pärjäily on jo pitkään
- Toisen vanhemman voimavarat ovat menneet rakenteiden ylläpitoon tai sairaaseen vanhempaan
- Sisarukset ovat yrittäneet tukea toisiaan
- Salailuun ja peittelyyn on käytetty voimavaroja
- Pelko on jopa jatkuvasti läsnä
- Huoli on jopa jatkuvasti läsnä
- Lapsuutta ei haluta muistella ja traumoja ei haluta käsitellä: halutaan unohtaa
- Aikuisiin on mennyt luottamus
- Sanoihin ei uskota
- Pako mediaan, nettiin, päihteisiin tai kulttiin
- Ei voimavaroja tai rauhaa keskittyä omiin asioihin vaan vanhempien tai sisarusten vointi on ensisijalla
- Nuoruuden kehitys jäänyt vaillinaiseksi----vaikeuksia eri elämäntilanteissa

..jatkuu

- Lojaliteettiristiriidat
- Yksinäisyyden tunteet :olen ainoa jolla asiat on näin
- Itsetunto-ongelmat
- Hämmennys kun aikuinen käyttäytyy vastoin yleistä moraalia tai kulttuuria
- Pinnallinen vahvuus ja pärjäävyys
- Tunteiden käsittelyn vaikeudet
- Todellisen ja kuvitellun erottamisen vaikeudet (kun jatkuvasti sanottu yhtä ja tarkoitettu toista)
- ”Jos et pysty voittamaan vihollisen liity siihen” –asenne
- Hankalat seurustelusuhteet, aikaisin pois/vaikeudet irtaantua kodista
- Järkyttävissä tapauksissa tapahtuu herkästi viranomaisien/yhteistyökumppanien joko lamaantuminen tai hätäinen toimiminen tai toisiaan kohtaan hyökkääminen

# Mitä avuksi?

## Perusturvallisuuteen vaikuttaminen:

- Vanhempien varhainen tukeminen ja hoitaminen (esim neuvola)
- Perheen tukeminen kokonaisuutena (esim sosiaalitoimi)
- Yhteisöllisyyteen vaikuttaminen (kuka vaan aikuinen)
- Laki-asiat (kiellot, oikeudet ja rajoitukset suojana)
- Päiväkodin toiminta (aikaa ja tilaa)
- **Nuoreen vaikuttamien erikseen**
- Koulun toiminta (oppilashuolto, aikaa ja tilaa)
- Vapaa-ajan toiminta (tukea ja palveluja, virkistystä, harrastuksia)
- Perusterveydenhuolto
- Kolmas sektori (vertaisryhmä, asumispalvelua)
- Nuorisopsykiatria (vaikeat psyykkiset sairaudet ja neuropsykiatriset häiriöt)

# Milloin?

- Perusturvallisuuteen pitäisi aina vaikuttaa niin varhain kun mahdollista, mitä myöhemmin apua saa sitä tehottomammin se yleensä vaikuttaa
- Nuorten erikseen annettavaan tukeen ja psykiatrisen tutkimuksen kohdalla pätee yleensä sama sääntö mutta hoidon ajoitus ja paikka sen sijaan vaatii tarkkaa harkintaa (jätetään ammattilaisten huolenaiheeksi)

# Vanhempia hoitavien tai auttavien muistilista

- - Kysy: onko heillä lapsia?
- - Kuinka monta ja minkä ikäisiä?
- - Asuvatko kotona?
  
- Jos alle 18v eikä sijoitettu/huostaanotettu:
  - - Onko lastensuojelu mukana kuvioissa?
  - - Onko vanhemmalla huolta lapseen liittyen?
  - - Ovatko lapset ruumiillisesti sairaita tai onko heillä psyykkisiä ongelmia?
  - - Kysy erikseen: käytösongelmat (huolestuttavaa, vaarallista tai outoa käytöstä?), päihdeongelmat, kouluongelmat (oppiminen, pärjääminen), kaveriongelmat (onko niitä? ,ovatko hyvää seuraa?), onko lapsen voinnissa tullut muutosta viimeisten vuosien tai lähiaikana?

# Milloin huolestun vakavasti?

- Nuori on itsetuhoinen (esim päihteitä runsaasti)
- Jatkuvasti kateissa
- Nuori on väkivaltainen vanhempiaan kohtaan
- Nuori aiheuttaa toistuvasti vammoja muille nuorille/sisaruksille käyttöksellään
- Asettaa itseään vakavaan vaaraan (ajelee laittomasti kulkuvälineitä)
- Nuori on jäänyt syrjään koulusta tai työelämästä pidemmän aikaa
- Käyttäytyy hyvin oudosti (vainoharhainen, sekava, puhuu kummallisia)
- Ei syö ja on riutunut
- Runsaasti ongelmia samalla nuorella yhdistettynä huonoon toimintakykyyn

Jos vanhempi aikoo hakea nuorelleen apua ammattilaiselta niin voi seurata tilannetta. Jos ei aikomusta tai epäilee vanhemman aikomusta : tee lastensuojeluilmoitus

# Jos sinä vanhempien auttajana huolestut vakavasti:

- Sano se vanhemmalle
- Tue vanhempaa hakemaan lapselle hoitoa/tukea
- Kerro lastensuojelun/perheneuvolan/terveyskeskuksen olemassaolosta ja että ne ovat ne paikat missä perhettä on mahdollista auttaa
- Voit tehdä lastensuojelu ilmoituksen, viranomaisilla (sosiaali- ja terveydenhuoltotoimi, koulutoimi, poliisitoimi ja seurakunnan palveluksessa olevat) on siihen velvoite
- Rauhoita: se ei tarkoita huostaanottoa joka on vasta viimeinen keino auttaa

# Yhteistyökysymyksiä

- Tietosuojalaki vaikeuttaa yhteistyötä mutta voi aina kysyä: saanko olla yhteydessä?, saanko kertoa? (Asian kirjaaminen auttaa suojautumaan)
- Koulutus ja toisten ammattien ymmärtäminen ja kunnioittaminen parantaa yhteistyötä
- Autettavien edessä ei ole hyvä mitätöidä toista ammattiryhmää vaan auttaa ottamaan selvää esim. mistä avun saamisen vaikeus johtuu
- Palvelujen kehittämisessä olisi hyötyä olla yhteistyössä eri ammattikuntien kanssa

# Viitteitä:

Sinkkonen J ;Kalland M: Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen (WSOY 2002)

Moilanen I ; Räsänen E; Tamminen T; Almqvist F ; Piha J ; Kumpulainen K : Lasten- ja nuorisopsykiatria (Duodecim 2004)

Salaspuro M ; Kiiänmaa K; Seppä K : Päihdelääketiede (Duodecim 2003)

Johnson JL; Leff M :Children of substance abusers:overview of research findings (Pediatrics 1999 May;103(5 Pt 2):1085-99)